

О. М. Потопахіна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Д. М. Ситніков

кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ В АКТАХ РАДИ ЄВРОПИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Право працівника на належні, безпечні і здорові умови праці є одним з основних трудових прав людини та забезпечується цілим комплексом правових норм, які належать до інституту охорони праці та містяться у главі XI «Охорона праці» чинного КЗпП України. У ст. 6 Основ законодавства України про охорону здоров'я закріплює право на охорону здоров'я, що передбачає серед інших право на безпечні й здорові умови праці.

Право на безпечні та здорові умови праці — одне з основних прав людини і невід'ємна частина поняття «гідна праця». Право на безпечні та здорові умови праці як суб'єктивне трудове право працівника складається із сукупності правомочностей, основними з яких є правомочності на: умови праці, які не повинні завдавати шкоди здоров'ю працівника, правомочність вимагати впровадження сучасних систем управління охороною праці на підприємствах, розширення знань та активної участі представників з охорони праці в розробці та застосуванні попереджувальних способів профілактики нещасних випадків та охорони здоров'я на рівні підприємства [1, с. 111].

Регулюванню безпеки і гігієни праці приділяється значна увага в актах Ради Європи та Європейського Союзу. Право на безпечні та здорові умови праці закріплене у ст. 3 Європейської соціальної хартії (переглянутої), яка визначає обов'язок держави розробити, здійснювати і періодично переглядати послідовну національну політику в галузі охорони праці, виробничої гігієни і виробничого середовища, головною метою якої є поліпшення охорони праці і виробничої гігієни, а також запобігання нещасним випадкам та травматизму, що виникають внаслідок виробничої діяльності, пов'язані з нею або мають місце в процесі її здійснення, зокрема шляхом мінімізації причин виникнення ризиків, властивих виробничому середовищу. Сторони також зобов'язуються прийняти правила з техніки безпеки та гігієни праці; забезпечити виконання таких правил шляхом нагляду за дотриманням їхніх вимог; сприяти поступовому розвитку призначених для всіх працівників служб виробничої гігієни, головне завдання яких полягає у здійсненні профілактичних і консультативних функцій [2, с. 121]. Отже Європейська соціальна хартія (переглянута) містить вельми солідний обсяг нормативного матеріалу щодо питання про безпечні та здорові умови праці.

Директива від 12 червня 1989 р. № 89/391 про запровадження заходів із покращення безпеки та гігієни праці працівників з додатковими до неї директивами (наприклад, Директива 89/654/ЄС від 30 листопада 1989 р. про мінімальні вимоги із безпеки і охорони здоров'я на робочому місці, Директива 89/655/ЄС від 30 листопада 1989 р. про мінімальні вимоги із безпеки і охорони здоров'я при використанні працівником при-

ладів на роботі, Директива 89/656/ЄС від 30 листопада 1989 р. про мінімальні вимоги із безпеки та охорони здоров'я у зв'язку з використанням працівниками засобів особистої гігієни, Директива 90/269/ЄС від 29 травня 1990 р. про мінімальні вимоги із безпеки та охорони здоров'я при ручному переміщенні важких речей та ін.) є найважливішою серед актів ЄС з техніки безпеки та виробничої санітарії.

Крім директив, що визначають мінімальні вимоги, на підставі ст. 95 ДЄЕС були прийняті директиви, які гармонізують право країн-членів з цими директивами. Вони стосуються класифікації, маркування і пакування машин і приладів з точки зору безпеки їх транспортування і використання (наприклад, Директива 89/392/ЄС, що була змінена Директивою 91/368/ЄС про уніфікацію правових положень країн-членів відносно машин). Гармонізація при цьому носить технічний характер і приписує дослідження виробів до того, як вони будуть впроваджені в обіг, дослідження виробу незалежними установами і дослідження виробу за увесь час його експлуатації на підприємстві. Технічні норми розроблені спеціалізованими міжнародними і європейськими організаціями із стандартизації. Усього в законодавстві ЄС нараховується понад сто різного роду актів у цій сфері [3, с. 56].

У Стратегії ЄС було запропоновано розглядати питання безпеки і здоров'я на виробництві як цілісну систему «виробничого благополуччя», що реалізується через удосконалення його якісних характеристик при забезпеченні безпечного і здорового виробничого середовища, з урахуванням постійних змін в організації праці та появою нових ризиків (особливо ризиків соціально-психологічного характеру).

Слід визначити, що концепція права на безпечні та здорові умови праці в ЄС містить наступні ключові елементи: системний характер політики у сфері безпеки і здоров'я на виробництві, розробленої та застосовуваної як на рівні держави в цілому, так і на рівні окремих роботодавців; індивідуалізація та комплексність зазначеної політики, що передбачають урахування не тільки технологічних і організаційних, але й також соціально-психологічних аспектів праці та факторів, пов'язаних із виробничим середовищем; нагляд і контроль за додержанням норм про безпеку і здоров'я працюючих осіб силами органів

ЄС, внутрішньодержавних органів, роботодавців, працівників, їхніх представників та сумісних органів; реалізація зазначеного права з дотриманням принципу рівності; співробітництво працівників і роботодавців, а також роботодавців між собою в справі забезпечення безпечних і здорових умов праці; участь працівників у прийнятті відповідних рішень; актуальність, технічна і організаційна сучасність, а також комплексність і постійне удосконалення заходів із забезпечення безпечних і здорових умов праці; переважна відповідальність роботодавця за забезпечення безпечних і здорових умов на виробництві.

Уніфікація правових норм у межах ЄС найповніше запроваджена саме у сфері безпеки і гігієни праці. Відповідно до щорічних планів заходів щодо виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС [4, ст. 367] у сфері охорони праці повинні бути розроблені проекти нормативно-правових актів, що стосуються загальних вимог щодо охорони праці працівників гірничодобувних галузей промисловості, правил охорони праці при виконанні робіт на борту риболовних суден, загальних вимог стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників.

Література

1. Особисті немайнові трудові права працівників у системі трудових прав [Текст] : монографія / І. В. Лагутіна. — Одеса : Фенікс, 2014. — 428 с.
2. Европейская социальная хартия (пересмотренная) (Страсбург, 3 мая 1996 г.) [Текст] //Труд за рубежом. — 2000. — № 3. — С. 121-158.
3. Волошина С. М. Правове регулювання безпеки та гігієни праці [Текст] : монографія /С. М. Волошина. — Одеса : Фенікс, 2013. — 240 с.
4. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [Текст] : Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 29. — Ст. 367.